

РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ЄВРЕЙСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЄЛИСАВЕТГРАДЩИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Васютинська Єлена Артурівна

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1
Донецький державний університет внутрішніх справ, Україна

У розмаїтті досліджуваних етнопроблем особливого значення набуває питання функціонування системи освіти для національних меншин. Незважаючи на значну кількість досліджень, ця проблема і досі залишається недостатньо вивченою.

В історії розвитку освіти єврейського населення Єлисаветградщини на початку ХХ ст. вагома роль належала громадськості міста, приватній ініціативі щодо відкриття навчальних закладів приватного спрямування [1, с. 65]. І вже на початку ХХ ст. виникають приватні єврейські навчальні заклади – Єлисаветградське єврейське приватне жіноче училище 3 розряду (1915 р.), Єлисаветградська єврейська чоловіча гімназія М. Крижановського (1916 р.) тощо.

Становлення та розвиток освіти для національних меншин на Єлисаветградщині супроводжувався значними труднощами, як організаційними, так і матеріально-технічними, проте втілення її в життя дало неабиякі результати завдяки створення різних типів народних шкіл для етнічних груп переважно за приватної ініціативи [2, с. 375]. Таке формування та функціонування різних форм недержавної освіти було своєрідним засобом не тільки збереження єврейської традиції, а національної само ідентифікації [3, с. 78].

Відзначимо, що єврейські навчальні заклади фінансово не залежали від держави, а тому влада не втручалася в навчально-виховний процес. Все ж держава прагнула певним чином регулювати процес освіти єврейських дітей і молоді. Зокрема, було прийнято ряд урядових документів, які надавали єврейським дітям та підліткам права на навчання в усіх державних і приватних навчальних закладах імперії. Однак єврейські навчальні заклади продовжували діяти поза контролем і впливом держави.

Досвід діяльності приватних чоловічих загальноосвітніх навчальних закладів для національних меншин регіону показує приклади залучення до розв'язання освітніх проблем не лише органів місцевого самоврядування, а й широких кіл громадськості, зокрема батьків учнів через участь у батьківських комітетах.

На основі аналізу особливостей навчального-виховного процесу в жіночих приватних навчальних закладах для національних меншин –Єлисаветградській приватній жіночій гімназії М. Гослен (1906), Єлисаветградському єврейському приватному жіночому училищі (1915) – встановлено, що провідною ознакою формування системи приватної жіночої освіти на Єлисаветградщині була її соціально-педагогічна значущість, яка характеризувалася співвідношенням

педагогічних цілей з методами, внутрішнім розпорядком, змістом і управлінням навчальним процесом у жіночих приватних інституціях.

Приватні жіночі загальноосвітні навчальні заклади для національних меншин ставили своїм завданням дати дівчатам загальну і спеціальну освіту. Отримання середньої освіти в закладах поєднувалось із вивченням спеціальних навчальних предметів, що давало змогу ученицям по закінченню 8 педагогічного класу отримати свідоцтва домашніх наставниць та вчительок та сприяло вирішенню питання забезпечення вчительськими кадрами регіону.

Визначено, що навчальний процес у всіх жіночих школах приватного характеру був тісно пов'язаний із виховним та ґрунтувався на нормах християнської моралі. У закладах систематично влаштовувалися виховні позакласні та позашкільні заходи морально-естетичного та загальнокультурного спрямування. Існував чіткий контроль за поведінкою учениць в навчальному закладі та за його межами.

У системі педагогічних методів виховання в єврейських навчальних закладах велику роль відігравали заохочення і нагороди за відмінні успіхи у навчанні та поведінку учениць.

Встановлено, що педагоги єврейських приватних інституцій реалізовували і розвивали ідеї гуманістичного педагогічного процесу стосовно змінних освітніх потреб. Ця тенденція відображалася у змінні характеру контролю і оцінювання учениць. Так, екзамени не були основним критерієм успішності, при переведенні гімназисток з одного класу в інший. Замість іспитів використовувались такі методи перевірки та оцінки знань учениць, при яких річна оцінка з кожного предмету була б дійсним показником засвоєння знань. Випускні іспити теж скасовувалися, однак, якщо учениці бажали виправити свої оцінки з будь-якого предмету, то дозволялося скласти їх у присутності депутатів від навчального округу [1, с. 115–116].

Отже, на початку XIX ст. на Єлисаветградщині функціонувала розгалужена система шкіл для національних меншин. Зауважимо, що єврейське населення Єлисаветградщини було одним із найактивніших в освітній сфері, активність якого виявлялася у створенні різних типів навчальних закладів.

Список літератури

1. Філоненко О. В., Акімкін О. М. Розвиток приватної освіти на Єлисаветградщині (друга половина XIX – початок XX століття): монографія. Дніпро: Середняк Т. К., 2022. 256 с.

2. Філоненко О. В. Організація освіти національних меншин у центральному регіоні України в кінці XIX – початку XX ст. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 122. С. 374–382., с. 375

3. Якименко С. І., Литвиненко О. М. Жіноча середня освіта в Херсонській губернії (кінець XIX – початок XX століття): монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 208 с.